

Nr 10.

Av herr **Holmström** m. fl., om rätt för tjänstemannaorganisationerna att i vissa mål representeras i arbetsdomstolen, arbetsrådet och försäkringsrådet.

Redan under förarbetena till 1928 års lagstiftning om kollektivavtal och arbetsdomstol diskuterades frågan om sådan sammansättning av arbetsdomstolen, att även andra organisationer på arbetsmarknaden än respektive huvudorganisationer skulle ha rätt att, åtminstone i vissa mål, utse representanter bland domstolens ledamöter. Föredragande departementschefen, statsrådet Pettersson, ställde sig dock (prop. 39: 1928) avvisande till ett sådant förslag, då detta enligt hans åsikt skulle medföra dels ett sken av intressentrepresentation dels ock svårigheter för bibehållandet av en önskvärd kontinuitet i domstolens arbete.

Samma fråga togs emellertid sedermera upp i samband med riksdagens behandling år 1936 av lagstiftningen om förenings- och förhandlingsrätt. Vid sin granskning av det utarbetade förslaget uttalade lagrådet bl. a. följande:

”Såväl från principiella som från praktiska utgångspunkter synes det vara uteslutet, att den representation för intressegrupper, vilken tillkommit för arbetsdomstolens handläggning av nuvarande mål om kollektivavtal, kan i allt få vara densamma vid behandling av frågor, vilka i och med att de avse de privatanställdas rättsställning uppenbarligen beröra intressen av ofta väsentligen annat slag. I detta viktiga avseende föreligger icke något förslag eller ens någon utredning, och även i denna omständighet finner lagrådet ett hinder för att till genomförande förorda de remitterade förslagen.”

I proposition nr 240 till 1936 års riksdag med förslag till lag om förenings- och förhandlingsrätt yttrade föredragande departementschefen, statsrådet Möller, i anledning av vad lagrådet sålunda anfört:

”Den av lagrådet berörda frågan om ändring i arbetsdomstolens sammansättning synes i och för sig värd beaktande. Emellertid har arbetsdomstolen redan för närvarande att handlägga mål berörande intressegrupper, som icke äro representerade i arbetsdomstolen, och de nya mål, som nu skulle förläggas dit, torde åtminstone till en början knappast kunna förväntas bliva särskilt talrika eller krävande till sin beskaffenhet. Det synes mig därför icke erforderligt att uppskjuta den nu föreslagna lagstiftningen i avbidan på lösningen av frågan om arbetsdomstolens sammansättning, vilket givetvis kräver en närmare utredning. Snarare torde det vara en fördel att vid en sådan utredning kunna taga hänsyn till någon tids erfarenhet rörande tillämpningen av bestämmelser om förenings- och förhandlingsrätt.”

I skilda motioner med anledning av ifrågavarande proposition nr 240 yrkades dels att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om skyndsamt utredning angående ändring av arbetsdomstolens sammansättning, dels att bestämmelser skulle

intagas av innehåll, att Kungl. Maj:t skulle för behandlingen av sådana mål, som skulle upptagas och avgöras av arbetsdomstolen, utöver de ledamöter jämte ersättare, som förordnades enligt lagen om arbetsdomstol, för en tid av två år i sänder utse två ledamöter med särskild insikt i industri och handel, två ledamöter med särskild insikt i jordbruk samt fyra ledamöter, som kunde anses företräda olika grupper av arbetstagare jämte ersättare för dem. I mål som avsåge tillämpningen av lagen om förenings- och förhandlingsrätt skulle domstolen vara domför med ordförande och fyra ledamöter. Bland ledamöter och ersättare, som företrädde särskilda intressen, skulle ordföranden tillkalla dem, som i det särskilda fallet ägde största möjliga sakkunskap, därvid dock skulle iakttagas, att motsatta intressen om möjligt bleve i lika mån företrädde.

Andra lagutskottet behandlade i sitt betänkande nr 58 de väckta förslagen, varvid utskottet uttalade, att tillräcklig utredning icke föreläge för att utskottet skulle kunna föreslå någon ändring av arbetsdomstolens sammansättning. Utskottet förutsatte emellertid, att Kungl. Maj:t med uppmärksamhet följde arbetsdomstolens verksamhet samt att Kungl. Maj:t, om anledning därtill visade sig föreligga, toge under övervägande, huruvida domstolen genom ändrad sammansättning vid behandling av mål på förevarande rättsområde borde göras mera representativ för de intressen, som i fråga om dessa mål gjorde sig särskilt gällande.

I motioner till 1938 års riksdag hemställdes, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag rörande lämpligheten av och sättet att bereda representation åt de privatanställda i arbetsdomstolen, arbetsrådet och försäkringsrådet. I utlåtandet över dessa motioner anförde andra lagutskottet (nr 29: 1938) bl. a. följande:

”Enligt utskottets uppfattning tala emellertid övervägande skäl för att frågan om arbetsdomstolens sammansättning göres till föremål för en ingående omprövning. — — — Vad slutligen angår frågan om ändrad sammansättning av arbetsrådet och försäkringsrådet vill utskottet endast uttala, att ehuru behovet av ändring i förevarande hänseende torde vara mindre än i fråga om arbetsdomstolen, skäl dock tala för att jämväl detta spörsmål ägnas uppmärksamhet i samband med den av utskottet ovan förordade utredningen.”

Med anledning av utskottets hemställan beslöt riksdagen att i en skrivelse anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en översyn av bestämmelserna rörande arbetsdomstolens, arbetsrådets och försäkringsrådets sammansättning samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Frågavarande utredning har veterligen ännu icke verkställts.

I en till Konungen ställd, den 10 september 1942 daterad skrivelse har DACO anhållit, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa en allmän översyn av bestämmelserna rörande arbetsdomstolens, arbetsrådets och försäkringsrådets sammansättning.

I skrivelsen framhålles, att kollektivavtal under de senaste åren i allt större

utsträckning ingåtts mellan de till DACO anslutna tjänstemannaorganisationerna och respektive arbetsgivaresammanslutningar. Frågan om ändrad sammansättning av arbetsdomstolen har fått ökad aktualitet ej endast på grund av dessa förhållanden utan även genom tjänstemannaorganisationernas snabba tillväxt och tillkomsten av bl. a. semesterlagen och lagarna om förbud mot arbetstagares avskedande såväl i anledning av värnpliktstjänstgöring som trolövnings eller äktenskap m. m. Den rättspraxis, som utbildas på detta rättsområde, berörde indirekt även tjänstemännen.

Visserligen hade — heter det vidare i skrivelsen — antalet rättsfall berörande tjänstemännens anställningsförhållanden, vilka hittills varit föremål för arbetsdomstolens prövning, varit jämförelsevis ringa. Ett av skälen därtill torde ha varit att tjänstemannaorganisationerna i viss utsträckning medvetet undvikit att anlita arbetsdomstolen. En ökad anslutning till tjänstemännens organisationer samt fortskridande reglering av anställningsförhållandena genom kollektivavtal för dessa arbetstagare torde dock medföra att ett större antal mål i dessa frågor komme att hänskjutas till arbetsdomstolen.

Skrivelsen åberopar därefter ett utdrag av ett remissyttrande av arbetsdomstolens ordförande till riksdagens andra lagutskott, intaget i dess utlåtande nr 29 vid 1938 års riksdag, av följande lydelse:

”Det kan omöjligt förnekas, att tjänstemännen både socialt och i fråga om arbetsförhållandena representera en annan miljö än kroppsarbetarna, en miljö som erbjuder problem av annat slag. Därför synes det mig vara ett konsekvent fullföljande av de ovan angivna grunderna för domstolens sammansättning, att representanter för tjänstemännen inträda i domstolen vid handläggningen av mål, som röra tjänstemannaförhållanden. Denna representation bör alltså icke vara motiverad av tjänstemännens intressen i och för sig utan av att det är till fördel för rättskipningen, att den högre sakkunskapen, som tjänstemännen äga i fråga om sina problem, tillföres domstolen på samma sätt som nu sker i fråga om kroppsarbetarna.”

I DACOs skrivelse påpekas vidare, att de första rättsfall, som en domstol på ett visst rättsområde behandlar, bli av avgörande betydelse för hela rättsutvecklingen på området i fråga. Därigenom grundlägges domstolens praxis och lösas ofta de avgörande principiella rättsfrågorna. De rättsfall, som skulle komma under arbetsdomstolens behandling och som rörde tjänstemannafrågor, måste sålunda tillmätas en avgörande betydelse för den kommande rättsutvecklingen.

I skrivelsen påpekas slutligen, att arbetsrådets sammansättning genom beslut av 1942 års riksdag ändrats på så sätt, att de representanter, som skola företräda sakkunskap på detaljhandels område, efter lagens ikraftträdande skola utses av respektive arbetsgivareföreningars förtroenderåd och landsorganisationen i Sverige, med följd att de privatanställda tjänstemännen helt uteslutits från rätten att föreslå någon representant till arbetsrådet.

De skäl, som för fem år sedan föranledde riksdagen att begära en utredning om tjänstemannaorganisationernas representationsrätt i de ifrågavarande statliga sociala organen, äro enligt vår mening lika motiverade och bärande än i dag och ha snarast stärkts av den utveckling, som tjänstemannarörelsen fått på sistone.

Beträffande arbetsdomstolen torde införandet av en differentierad sammansättning av denna efter de handlagda målens art otvivelaktigt vara förbundet med vissa tekniska svårigheter. I vissa fall kunna till handläggning upptagna mål berörande tjänstemän vara av principiell betydelse för de till landsorganisationen anslutna fackförbundens medlemmar, d. v. s. även de arbetstagare, som äro att hänföra till kroppsarbetare, och vice versa. Dylika svårigheter böra dock inte få stå hindrande i vägen för en lösning, som vare sig man ser saken ur intressesynpunkt eller ur synpunkten av domstolens behov av sakkunskap måste anses riktig och eftersträvansvärd. Utvägarna för en lösning äro dessutom flera. Domstolen kan ges en differentierad sammansättning alltefter målens art, så att tjänstemannarepresentanter ensamma företräda arbetstagens sidan i deras speciella mål, och domstolens partsrepresentanter på vardera sidan kunna utökas till tre i principiella mål av indirekt betydelse även för den icke direkt berörda arbetstagargruppen, som därigenom också kan företrädas utan förfång för den direkt berörda gruppen.

Beträffande arbetsrådets sammansättning har den principen redan införts, att rådet skall erhålla en efter de handlagda ärendenas art differentierad sammansättning. Genom den ovannämnda lagändringen av år 1942 ha dock urvalsreglerna gjorts exklusiva, till nackdel för vissa grupper på arbetstagar sidan.

Även i fråga om försäkringsrådets verksamhet torde vissa spörsmål, t. ex. principavgöranden om graden av invaliditet m. m. på grund av olika skador, betraktas ur olika synpunkter av representanter för kroppsarbetarna och för de privatanställda.

Då här anförda förhållanden beröra i princip stora och betydelsefulla områden inom socialrätten, hemställa vi,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om utredning och förslag snarast möjligt angående en sådan ändring av arbetsdomstolens, arbetsrådets och försäkringsrådets sammansättning, att tjänstemannaorganisationerna bli representerade i mål, som beröra deras intressen.

Stockholm den 16 januari 1943.

Nils Holmström.

Gösta Siljeström.
Georg Andrén.

C. Fr. Carlström.
Eilif Sylwan.

William Nisser.
Carl Beck-Friis.